

‘De externe geschillencommissie is in strijd met het recht op een eerlijk proces’

Pensioen Pro 13 juli 2023

De externe geschillencommissie die ruzies rond de transitie tussen deelnemers en hun pensioenfondsen moet beslechten, biedt pensioenfondsen geen recht op een eerlijk proces. Bij een bindend advies mag het fonds immers niet naar de rechter stappen, stelt Jop Tangelder.

In 2020 schreef ik een opiniestuk over de transitiecommissie zoals voorgesteld in de Hoofdlijnennotitie. Ik stelde dat de toen voorgestelde commissie in strijd was met artikel 6 van het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden: het recht op een eerlijk proces. Op basis van soortgelijke argumenten meen ik dat hetzelfde geldt voor de externe geschillencommissie zoals geregeld in de Wet toekomst pensioenen en het Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling.

Artikel 6 Europees verdrag ter bescherming mensenrechten

'Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen (...) heeft een ieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld. (...)'

De externe geschillencommissie moet geschillen beslechten tussen deelnemers en pensioenfondsen. Een belangrijke drijfveer voor de instelling van die commissie voor de pensioensector waren de waarschuwende woorden van de Raad voor de rechtspraak. De rechterlijke macht vreesde te worden overstroomd met juridische geschillen vanwege de stelseltransitie. Een externe geschillencommissie zou deze stroom kunnen verlichten door (ook) transitiegeschillen te beslechten. Pensioenfondsen zijn verplicht zich bij de externe geschillencommissie aan te sluiten. Bij de geschillencommissie is zowel bindend als niet-bindend advies mogelijk. Partijen zouden aanvankelijk vrij kunnen kiezen om hun geschil ter bindend of niet-bindend advies aan de geschillencommissie voor te leggen. Op de laatste dag van de parlementaire behandeling van de Wet toekomst pensioenen heeft de Eerste Kamer echter de motie Moonen aangenomen.

Hierdoor is in het Besluit geregeld dat een pensioenfonds geen vrije keuze heeft tussen bindend of niet-bindend advies van de geschillencommissie. Het Besluit schrijft dwingend voor dat het advies van de commissie bindend is voor pensioenfondsen als een deelnemer vraagt om een bindend advies. Gevolg is dat in dit geval voor een pensioenfonds de weg naar de rechter is afgesneden. Dat het mogelijk is om het bindend advies van de geschillencommissie door een rechter te laten toetsen, maakt dit niet anders. Een rechter zal in zo'n procedure marginaal toetsen of sprake is van een ernstig gebrek in de beslissing van de geschillencommissie. Over de inhoud van het geschil tussen deelnemer en pensioenfonds geeft de rechter in zo'n procedure geen oordeel. Artikel 6 in het Europees Verdrag vereist juist dat een pensioenfonds (ook) dit geschil met een deelnemer aan een rechter kan voorleggen.

Volgens vaste rechtspraak van het Europees Hof van de Rechten van de Mens is toegang tot de rechter: 'one of the universally recognised fundamental principles of law.' Enkel in zéér uitzonderlijke gevallen is het mogelijk de toegang tot de rechter voor een (rechts)persoon te beperken. Van zo'n uitzonderlijke situatie die een beperking op artikel 6 rechtvaardigt is bij de geschillencommissie geen sprake. De regeling uit het Besluit is daarmee naar mijn inzicht in strijd met artikel 6 uit het Europees Verdrag. Wat nu?

Vrije keuze

Schrappen van deze bepaling uit het Besluit ligt voor de hand. In die situatie hebben pensioenfondsen (en deelnemers) de vrije keuze hun geschil voor te leggen bij de civiele rechter óf te kiezen voor bindend advies van de externe geschillencommissie. Daaraan staat artikel 6 uit het Europees Verdrag niet in de weg. Een alternatieve benadering zou zijn om de geschillencommissie in te richten als een echte gerechtelijke instantie. Als dat zo is, dan snijdt een gedwongen procedure bij die commissie de toegang tot de rechter natuurlijk niet af. Hiervoor is vereist dat de geschillencommissie voldoet aan de eisen die artikel 6 Europees Verdrag stelt aan een gerechtelijke instantie. Concreet houdt dit in dat de geschillencommissie aan strengere eisen ten aanzien van onafhankelijkheid, onpartijdigheid en procesvoering moet voldoen dan zij nu doet.

Welke oplossing de wetgever of minister ook kiest: de stelseltransitie zal zich kenmerken door juridische geschillen. Deze geschillen zijn niet alleen juridisch complex, maar veelal ook politiek gevoelig. Zeker onder die omstandigheden moet het recht op een eerlijk proces boven elke twijfel verheven zijn.

Jop Tangelder is onderzoeker bij het Onderzoekscentrum onderneming & recht van de Radboud Universiteit en legal counsel werkzaam bij Pensioenfonds Medisch Specialisten. Hij schrijft deze opinie op persoonlijke titel.